Санько — так звали десятирічного хлопця — сидів під хатою і дослухався, як б’ються об стіну хрущі. Вони летіли з темної вулиці, летіли один за одним, наче витрушувались з листя старої верби, яка чорною горою стояла за перелазом. Вечір був тихий; мабуть, збиралось на дощ, бо з далекого лісу поволі випливали хмари, важкі, попелясті, з рожево-сірими боками. Село наливалося мороком, теплою болотною задухою. Видно, хрущі злякалися дощу і сипонули хто куди; як тільки в повітрі бриніло тихе "ж-ж-ж" — Санько весь напружувався: "Попаде чи не попаде?"

Дзик! — билась тверда грудочка об стіну і, наче розсипавшись, падала вниз. "Ага! Спіймався!" — Санько ляскав картузом по призьбі, де щось ворушилося, і, тамуючи подих, обережно запускав руку під обідок: живий-живісінький! Сам лізе, дурачок, у жменю. Спина гладенька, як ніготь, а черевце — ніби реп’ях, чіпке й шершаве. Жук сердито гуде, шкребеться, пощипує лапками Санькові пальці. Малий кидає хруща за пазуху: їх там, як бджіл у вулику. Це не дуже страшно — бути вуликом для хрущів. То тільки спершу лоскітно, як повзе, бува, щось ворушке під пахву, а потім навіть приємно: снують, шарудять реп’яшки у потемках, не знаєш, за ким слідкувати. Бач, бач, один гребеться аж у брехливій ямці. Мабуть, дременути надумав, такий проворний! Е ні, залазь, друже, назад під сорочку!

Дзик! Дзик! — летять хрущі на біле. Стіна, очевидно, здається їм вікном до світла. З усього розгону врізаються вони в причілок і, лускаючи, як сухий горох, осипаються на землю.

Санько прислухається не тільки до льоту хрущів; його вухо ні-ні та й ловить далеке поскрипування підводи: може, то батько повертаються з сінокосу. Ото, либонь, погода їх стривожила, і вони квапляться згребти та скласти сіно, та ще й рогатки зверху поставити, щоб вітер не розкидав копиці. Словом, запізнилися тато. А Санькові ж треба, коли приїде підвода, випрягти Оську й Стрижа, махнути до річки й напоїти коней, а тоді через все село, через житнє поле, розірвану греблю

скакати аж до Шибеївського яру, бо хлопці казали, що на ніч збираються там, під лісом.

Санько раз у раз позирає в далеч: над лугом піднімається чорна стіна, і на тій стіні хтось викрешує вогонь, і як чирконе — сліпучі іскри летять додолу. Диви, наче запахло смаленою губкою. Низом війнув холодний вітер, затріпотіла верба, і хрущі сипонули цілим роєм. Та Санько вже не ловив їх, прищулився, ждав перших крапель. А може, пронесе? Може, погримить, поблискає та й піде собі понад річкою? Санькові аби прискочить до яру, а там — хлопці, курінь, печена картопля. В гурті, як кажуть, і дощ за борщ, і злива — півдива. А от як у полі застане гроза...

— Тпру! — почулося з вулиці.— Сань! Відчини ворота.

Хлопець кинувся на батьків голос, до чорної верби, де пахло сіном і спітнілою конячою шерстю. У двір заїхала якась горбата копиця, тепла й духмяна, під нею рипіло дишло й видзеленькували повідки, попереду йшла дивовижно висока й розкошлана постать — батько не батько, мовби сніп очерету.

— Тату, це ви?

— Отакої! — відгукнувся батько.— Як же дорогу знайдеш, коли свого не розгледів?.. Темінь клята. Може, не зривайся на ніч?

— Та ні, пожену. Хлопці кликали...

— Дощу не буде,— чи то заспокоїв сина, чи сам собі сказав батько,— Хмару на Залуччя потягло. Пострахає, переказиться і стихне.

Коні були гарячі, з духом болотяної води. Санько прошмигнув під ними, спиною витиснув гніздо в сіні, щоб було як повертатися в передку, зубами розсупонив мокрі посторонки і, хазяйновито прикрикуючи:

"Повернись, Оська! Назад, Стриж, щоб тобі!.." — зняв зопрілі од поту шлеї.

Батько сказав, що коней напоїв коло мосту, підсадив хлопчика на сумирну Оську, нагадав як завжди: "Стринож босяка,— це він так про молодого жеребчика,— щоб не поліз у мочарі". Малий хвацько вйокнув (хай не думають батько, що він боїться), вдарив п’ятами кобилу і, наче вітер підхопив його, виніс за ворота, над головою майнуло темне шатро верби, а назустріч побігла вуличка, глуха й таємнича, як старе й забуте річище, на тьмяних берегах мелькали зубристі ряди огорож, принишклі купки садів, де-не-де блимали вогники в хатах, неначе бакени на вечірній Десні. І Санькові здалося, що не верхи він скаче, а пливе по темній спокійній воді, свіжий вітерець студить йому груди, м’яка пітьма огортає тіло і несе, і несе його в сповитку, легко погойдує, далі й далі веслує — в глиб горобиної ночі.

Коли вулиця широко розступилася, вбираючи в себе молочну повінь житнього лану, Санько притишив коней, намотав на руку повідок від Стрижа, щоб той не толочив хліб. Але комизливий жеребчик рвався вперед, обганяв Оську, збивав її в гущавину. "Ах ти, жевжик!" — полоснув Санько темряву, здибилась гривиста хвиля, Стриж мало не звалив хлопця, але пішов спокійніше. Дорогу в сивому житі було добре видно; вона скидалася на глибокий рівчак, який то губився за поворотом, то виринав знову. Коні, хоч і зв’язані коротко, черкали боками об високе жито, наче купалися в рясті. Санько погою ловив колосся, воно приємно лоскотало підошву, і ось — рип! — один вусач застряв між пальцями.

Небо над лісом, де стояла важка попеляста хмара, трохи посвітлішало. Синя смужка окреслила обрій на заході, зараз гриміло в чорноті десь ген-ген за Десною. "А таки не буде дощу",— подумав хлопець. Видно, й хрущі зрозуміли, що дарма сполошилися, і знов діловито загули під сорочкою. Санько тихенько чмихнув, уявивши собі, як будитиме хлопців опівночі: тільки хто з пастушків задрімає, він дістане хруща, роздратує і — сонькові за комір. Мовляв, не спи, козаче,

батіг по тобі плаче, лошата в городі, коні в болоті, а ти — хр-р... А той як схопиться, як закричить — весь курінь розляжеться од сміху. "І мені, і мені!" — підставлятимуть хлопці шиї, сон як рукою зніме, будуть реготати до ранку та розказувати веселі пригоди.

Фрр! — здригнувся раптом Стриж, став наче вкопаний, нашорошив вуха. Оська теж спинилась, злякано мотнула головою, захропла. "Що це з ними?" — у Санька спітніли долоні. Хлопець навіть відчув, як трясуться піджилки — у нього чи в кобили. "Н-но, поїхали",— Санько торкнув повідок, коні боком-боком у жито, тиць і стали. "Вовк! — стрельнула думка.— Зграя вовків!"

Ш-ш-ш! — гойднулися колоски, щось кудлате посунулося з яру, все ближче й ближче. Санько підібрав отерплі ноги, уп’явся в холку, ждав: пронесе чи схопить?

Ш-ш-шу! — пішла темна хвиля житами.

"Вітер... Їй же бо вітер! — видихнув хлопець.— Які ж вовки у посівах? — він скоса зиркнув на Стрижа, побачив, як той неспокійно пряде вухами.— Ач, страхополох, куща злякався!" — оперезав жеребця батогом, і кінь, роздуваючи ніздрі, шугонув на дорогу, Оська за ним, вони сплутались, позадкували в рівчак.

Лише зараз Санько додивився, що коні, як би не крутилися, повертають морди в один бік,— туди, де чорнів на шляху невисокий горб. Крізь волокнисті хмари вже пробивалося тьмяне світло місяця, і Санько, тримаючись за гриву, пригнувся, обшастав очима той горбик.

Фу-фу-фу! — щось сердито захукало і клубком покотило в рівчак; сіре, настовбурчене, воно підстрибцем наближалося до коней, погрозливо хукало, а коні відступали, відступали, стріпували гривами і били копитами землю. Завмирав клубок — завмирали й коні, назад

відскакував — і коні за ним, ніби вони були прив’язані до страховиська невидимими віжками.

Угу-у-у! — тюгикнуло за левадою, луною пішло над житами. І не так сірий клубок, як оце протяжне, мертвецьке "у-у-у-у!" до німоти злякало хлопця. Може, то крикнув бугай в очеретах, Санькові ж причулося: "Ряту-у-у-йте!" Біла, як вата, мара піднялась над болотом і, метляючи довгими, аж до неба, руками, понеслась понад яром, загоготала в степ: "Ого-го-го-го-о-о!"

"Задушить! Затягне в болото!" — з жахом подумав хлопець; і хоч білим туманом розвіявся привид, студений голос шептав Санькові: "Не стій! Розверни коней і тікай у село, тікай, поки живий та цілий!" Він щосили рвонув за повід, але коні його не слухались, хропучи видирались на гору, а клубок відкочувався і все меншав, танув на очах. "Ба, ба! Відступає страховисько!" — хлопець пришпорив гнідих, вони пішли сміливіше, ось-ось розчавлять кудлате. Санько, не пам’ятаючи себе, злетів з коня, одним стрибком догнав втікача, з розмаху вдарив пужалном. Воно, кругле й колюче, хрюкнуло, перекинулось і... затихло. "Їжак! їжа-а-ак! — захлинувся Санько відчайдушним криком.— А щоб ти згорів, мишолов проклятий!" — і він ошаліло затанцював круг їжака, що смирно лежав на спині. Понуривши голову, Оська й Стриж здивовано розглядали маленьку сіру тварюку: "Фрр! Оце такий шмаркач?! І сто потів зігнав з поважних коней! Ай-я-яй, де ваші очі!"

Алюром летів Санько через поле, до грудей притискав картуз, бовть-бовть — бовтався їжак в картузі, шаруділи хрущі під пахвою, якийсь нахаба гудів за вухом, і його протяжне "у-у-у!" нагадувало той страхітливий голос, що до смерті налякав Санька. Та зараз ніби розступилася ніч, щезли кудись примари і знов молочно-спокійними стали жита, обрій чистий, блідо-голубий, за розірваною греблею червоним вічком блимав, кликав до себе вогник. "Хлопці картоплю печуть!" — Санько усміхнувся, коней пустив у галоп, він смакував, він уже бачив, як регочуть хлопці з його чудернацької пригоди.

Він був ще малий, Санько, і не знав, яку силу зборов цієї ночі — страх, той самий страх, що не одного заводив у драглисті мочарі.